

Köp av receptbelagda läkemedel från osäkra källor på internet – en enkätundersökning

Rapport från Läkemedelsverket

Juni 2015

Innehåll

Sammanfattning/ Summary in English	3
1. Bakgrund	4
1.1. Inledning.....	4
1.2. Läkemedelsverkets tidigare undersökningar	4
2. Syfte och avgränsningar	6
3. Utformning av frågeformulär, datainsamling och databearbetning.....	7
4. Resultat	7
4.1. Köp av receptbelagda läkemedel på internet.....	7
4.2. Kan tänka sig att köpa receptbelagda läkemedel utan recept på internet.....	8
4.3. Inköpsställen för receptbelagda läkemedel	10
4.4. Anledningar till läkemedelsköp via internet	11
4.5. Viktigt om man köper receptbelagda läkemedel på internet.....	11
4.6. Informationskällor om receptbelagda läkemedel som man köpt på internet .	12
4.7. Kännedom om den svenska apotekssymbolen	13
5. Diskussion	14
5.1. Tolkningsutrymme och tillförlitlighet.....	14
5.2. Nätapotek som tillhandahåller recept.....	15
5.3. Målgrupper för kommunikation	16

Bilaga: Webbenkät

Sammanfattning

Läkemedelsverket har låtit TNS-SIFO göra en webbenkätundersökning med syftet att få mer information om köp av receptbelagda läkemedel från osäkra källor på internet. Detta för att ge beslutsfattare, hälso- och sjukvård, myndigheter och övriga intressenter mer underlag om problemets omfattning och för att bättre kunna rikta kommunikativa insatser. 2000 personer i Sverige har svarat på enkäten som genomfördes i oktober 2014.

Undersökningen visade att även om få uppger att de har köpt läkemedel på internet utan recept så uppger 40 % av de tillfrågade att de kan *tänka sig* att köpa något eller några av de grupper av receptbelagda läkemedel som ingick i undersökningen utan recept.

Preparatgrupper som många kan tänka sig att handla på internet utan recept är medel mot hosta och luftrörsbesvär, medel mot smärta och värk, antibiotika, potensmedel och sömnmedel. Narkotikaklassade preparat ingår i flera av dessa läkemedelsgrupper.

Undersökningen visar också att bara 31 % av de tillfrågade känner till den nationella symbolen för godkända apotek.

Summary in English

The Medical Products Agency has done a web survey with the purpose of getting more information about customers attitude on buying prescription only medicines from illicit sources on the internet. The purpose is to give decision makers and other stakeholders more information about the magnitude of the problem and to communicate better with the public. 2000 persons have responded.

The results show that even though few people have actually bought any of the prescription only medicines included in the survey on the internet without prescription, 40 % would consider doing it in the future.

Cough medicines, painkillers, antibiotics, erectile dysfunction products and sleeping pills are medicines a large group would consider to buy. Many of these medicines could contain narcotic substances.

The survey also shows that only 31 % of the respondents recognized the national symbol for legal pharmacies in Sweden.

1. Bakgrund

1.1. Inledning

Svenska konsumenter fortsätter att handla allt mer på internet. Bara under 2014 ökade internethandeln med 16 % och den stod då för 6,4 % av svensk detaljhandels totala omsättning. Under fjärde kvartalet 2014 handlade 76 % av svenskarna varor på internet och av dessa handlade 10 % ”kosttillskott eller apoteksvaror”¹.

Personer i Sverige har sedan 2004 kunnat beställa receptfria läkemedel via internet från godkända apotek. År 2006 startade Apoteket AB försäljning av receptbelagda läkemedel via internet och idag erbjuder samtliga apotekskedjor i Sverige försäljning av både receptfria och receptbelagda läkemedel via internet.

Godkända svenska apotek känns igen på den nationella apotekssymbolen, som varje apotek, även apotek på internet, är skyldiga att skylta med. Sommaren 2015 lanseras en EU-gemensam symbol för internetapotek godkända i medlemsländerna.

Utöver dessa godkända apotek finns det många aktörer på internet som säljer receptbelagda läkemedel utan att följa reglerna. Exempelvis finns det aktörer som säljer piratkopierade läkemedel, aktörer som säljer receptbelagda läkemedel utan krav på recept eller aktörer som hanterar läkemedlen på ett felaktigt sätt. Vid köp av receptbelagda läkemedel från något annat än ett godkänt apotek finns det alltid en risk att man får ett läkemedel av dålig kvalitet, t.ex. en förfälskning eller ett felaktigt hanterat läkemedel. Om receptbelagda läkemedel används utan en riktig läkarbedömning är risken stor för fel terapival, fel dosering av läkemedlet eller en obefintlig utvärdering av läkemedlets effekter på patienten.

Läkemedelsverket bedriver sedan ungefär tio år tillbaka ett långsiktigt arbete med att upplysa om hur man handlar receptbelagda läkemedel på ett säkert sätt – från godkända apotek – och om riskerna med att handla receptbelagda läkemedel från andra aktörer. Som ett led i detta arbete har Läkemedelsverket under flera år undersökt den svenska befolkningens köpbeteende gällande läkemedel på internet. Arbetet ingår i Läkemedelsverkets övergripande uppdrag att värna den svenska folkhälsan.

1.2. Läkemedelsverkets tidigare undersökningar

Läkemedelsverket har sedan många år tillbaka undersökt läkemedelsköp på internet. Undersökningarna har genomförts av olika aktörer utifrån olika förutsättningar och är svåra att jämföra.

Läkemedelsverket genomförde 2008 på uppdrag av regeringen en informationskampanj med syfte att upplysa allmänheten om riskerna med att handla läkemedel från osäkra källor på internet. Kampanjen hade en internetsajt med ett fejkat

¹ E-barometern, årsrapport 2014. PostNord i samarbete med Svensk Digital Handel och HUI Research.

internetapotek med adressen ”www.crimemedicine.com”. I samband med kampanjen genomfördes effektmätningar.

Innan kampanjen, år 2007, hade bara ungefär 3 % av de tillfrågade köpt läkemedel via internet men 35 % kunde tänka sig att göra det. Tre år senare, 2010, uppgav 20 % att de köpt läkemedel via internet, men 53 % kunde tänka sig att göra det². Apoteket AB hade vid den här tidpunkten sedan flera år sålt receptbelagda läkemedel via internet och frågor ställdes inte i undersökningen om *varifrån* man kunde tänka sig att handla.

År 2011 fick Läkemedelsverket ett särskilt uppdrag av regeringen angående olagliga läkemedel³. En del i uppdraget var att definiera målgrupper för information om olagliga läkemedel, samt i vilken miljö som dessa var mottagliga för information. För att få mer kunskap lät Läkemedelsverket under 2011 genomföra olika webbenkätundersökningar, dels en undersökning med 1500 personer 15–65 år och dels en undersökning med 2186 personer 15–24 år⁴.

Undersökningen med 15–65-åringarna visade att 11 % hade köpt läkemedel på internet från sidor som inte drivs av godkända svenska apotek och att 35 % kunde tänka sig att göra det. Om läkemedlen var receptfria eller receptbelagda framgick dock inte tydligt i undersökningen och en del av de efterfrågade produktgrupperna behövde inte innehålla läkemedel, utan kunde exempelvis vara kosttillskott. Undersökningen visade att det var något vanligare att män och yngre handlade läkemedel på internet. Vanliga typer av läkemedel som man var intresserade av var preparat för värk, bantningsprodukter, prestationshöjande medel och läkemedel för psykiska besvär och sjukdomar.

Ett intressant resultat i undersökningen med 15-24-åringarna var att risken att omgivningen ska få reda på vad man sysslar med och risken för rättsliga följder (”skämsfaktorn”) kan vara viktig för att man ska avstå från att handla läkemedel på internet.

Ett år senare, 2012, lät Läkemedelsverket genomföra ytterligare en undersökning. Denna gång var antalet svarande 2053 och dessa var i åldrarna 25-64 år. Undersökningen visade att 20 % kunde tänka sig att köpa receptbelagda läkemedel i annan butik ”än apotek eller välkänd återförsäljare” i Sverige eller utomlands. Något fler av dessa var yngre och något fler var män.

Ju bättre man upplevde sin förmåga att själv avgöra riskerna med att ta receptbelagda läkemedel, desto mer sannolikt var det att man kunde tänka sig att handla läkemedel utanför etablerade försäljningskanaler.

² Uppföljning av informationskampanj om riskerna med olaga försäljning av läkemedel via internet, 2010-05-31

³ Regleringsbrev för budgetåret 2011 avseende Läkemedelsverket, S2010/9174/SK.

⁴ Läkemedelsverkets arbete för att motverka olagliga läkemedel, redovisning av regeringsuppdrag, 2011

Undersökningen visade också att många kan tänka sig att använda ”receptbelagda läkemedel mot ”andra kroniska sjukdomar och besvär⁵” utan recept. På denna fråga skiljde sig svaren markant åt mellan olika åldersgrupper. Svaret skiljde sig från ungefär 30 % bland 25-29-åringarna till över 50 % hos 60-64-åringarna.

Från denna undersökning identifierades tre målgrupper för kommunikation av företaget Ungdomsbarometern som genomförde undersökningen och skrev rapporten:

- ”Utseende/ prestation”. Personer intresserade av träningspreparat, prestationshöjande medel, potensmedel, dopningsmedel och medel mot håravfall. Dessa personer var mest män och de intresserade av träningspreparat var ofta mellan 25-29 år. Personerna var intresserade av att festa, kost, hälsa, träning, dataspel, karriär och sport. Gruppen var benägen att handla från osäkra källor.
- ”Smal”. Personer intresserade av receptfria och receptbelagda bantningspreparat. Mestadels kvinnor, olika åldrar. Gillar fest, djur och mode.
- ”Lugn”. Personer i olika åldrar av båda kön intresserade av sömntabletter, lugnande medel och antidepressiva. Äldre är även intresserade av läkemedel mot kroniska besvär⁶.

2. Syfte och avgränsningar

Syftet med undersökningen var att få fram mer information om beteenden och attityder hos personer över 16 år i Sverige vad gäller köp av receptbelagda läkemedel från osäkra källor på internet. Det inkluderade att undersöka hur många som handlat och hur många som kunde tänka sig att göra det, vilka typer av receptbelagda läkemedel som var aktuella och varför man valde eller övervägde att handla på detta sätt. Syftet var också att se om gruppen som handlat receptbelagda läkemedel eller kunde tänka sig att göra det utmärkte sig vad gäller kön, ålder, bostadsort eller intressen. För att se frågeformuläret i sin helhet, se bilaga.

Läkemedelsverkets tidigare undersökningar inom området har inte begränsat sig till receptbelagda läkemedel. Denna gång begränsades undersökningen till receptbelagda läkemedel då dessa har en högre riskprofil än receptfria. Receptfria läkemedel kan också lätt förväxlas med kosttillskott och andra varor, vilket gör resultat svårtydda. Resultaten ska kunna ge berörda myndigheter, hälso- och sjukvård och beslutsfattare mer underlag om befolkningens benägenhet att köpa receptbelagda läkemedel från osäkra källor. Ett syfte var att använda resultaten som en del i Läkemedelsverkets kommunikationsarbete för att genomföra riktade kommunikationsinsatser för att minska konsumtionen av läkemedel från osäkra källor.

Syftet med undersökningen var *inte* att få fram mer information om den legala e-handeln med läkemedel i Sverige.

⁵ Övriga uppräknade produktgrupper var: ”dopingpreparat, prestationshöjande medel, potens och samlevnad, sömn- och insomningsmedel, lugnande eller antidepressiva medel och receptbelagda bantningspiller”.

⁶ Ungdomar, vuxna och konsumtion av olaga läkemedel – en kartläggning av målgrupper, Ungdomsbarometern, 2012

3. Utformning av frågeformulär, datainsamling och databearbetning

Frågeformuläret utarbetades av LäkeMedelsverket och TNS Sifo.

För att få fram mer information om köp av läkemedel på internet från annat håll än från godkända apotek frågades om man hade köpt eller kunde tänka sig köpa receptbelagda läkemedel *utan recept*. Eftersom godkända apotek inte säljer receptbelagda läkemedel utan recept, så var antagandet att sådana köp sker från osäkra källor.

De svarande ingick i TNS Sifos webbpanel, ett riksrepresentativt urval av slumpmässigt rekryterade personer över 16 år. Ingen självrekrytering har använts. Paneldeltagarna byts ut succesivt för att undvika att de blir ”experter”. De belönas varje gång de fyller i ett formulär.

Webbpanelen kan anses spegla befolkningen, men enligt TNS Sifo är tjänstemän något överrepresenterade jämfört med arbetare. Eftersom det är en webbpanel kan man också tänka sig att det är mer sannolikt att de svarande har större vana vid att använda internet och därmed eventuellt handlar och gör annat på internet i större utsträckning än befolkningen i övrigt.

2000 intervjuer har genomförts. Datainsamlingen skedde under 30 september – 12 oktober 2014. Deltagarfrekvensen var 42 %, vilket får anses vara normalt för denna typ av undersökning.

Resultaten har viktats för ålder och kön.

4. Resultat

4.1. Köp av receptbelagda läkemedel på internet

Fråga: Har du köpt något av följande receptbelagda läkemedel på internet de senaste åren?

12 % av de tillfrågade uppger att de har köpt ett eller flera av de uppräknade receptbelagda läkemedlen på internet de senaste åren. De har köpt antibiotika (5 %), hosta/luftrörspreparat (4 %), potensmedel (4 %), läkemedel mot smärta och värk (4 %) samt sömn/insomningsmedel (3 %) (*diagram 1*).

Det är en större andel män än kvinnor som köpt receptbelagda läkemedel på internet. Av de som köpt receptbelagda läkemedel på internet är 58 % män och 42 % kvinnor.

Det är 1 % av de tillfrågade som uppger att man handlat receptbelagda läkemedel mot hosta/ luftrörsbesvär *utan recept utan recept och konsultation*. Lika stor andel uppger

sig ha handla receptbelagda läkemedel mot smärta och värk respektive potensmedel på detta sätt (diagram 1).

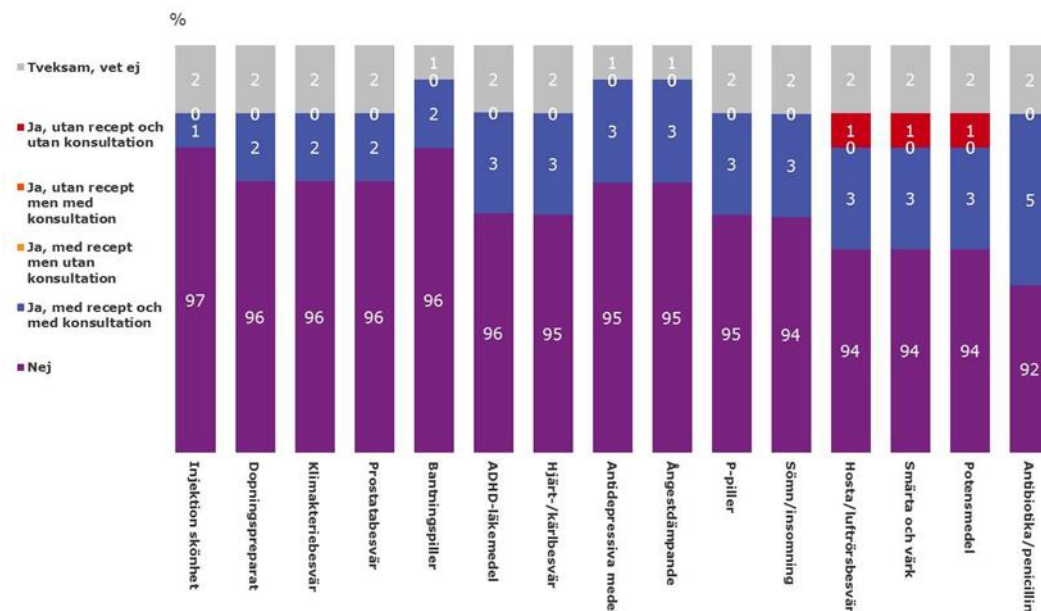

Diagram 1. Fråga: Har du köpt något av följande receptbelagda läkemedel på internet de senaste åren?

4.2. Kan tänka sig att köpa receptbelagda läkemedel utan recept på internet

Fråga: Kan du tänka dig att köpa följande typer⁷ av receptbelagda läkemedel på internet, utan recept från sjukvårds- eller tandvårdspersonal?

Resultatet visar att 40 % av de tillfrågade uppger att de kan tänka sig att köpa något eller några av de angivna receptbelagda läkemedlen på internet utan recept. Det är receptbelagda preparat mot hosta/luftrörsbesvär, smärta/värk samt antibiotika som man i störst utsträckning kan tänka sig köpa utan recept.

⁷ Produktgrupperna återges i diagram 2. För frågans exakta ordalydelse, se bilaga 1, Q13.

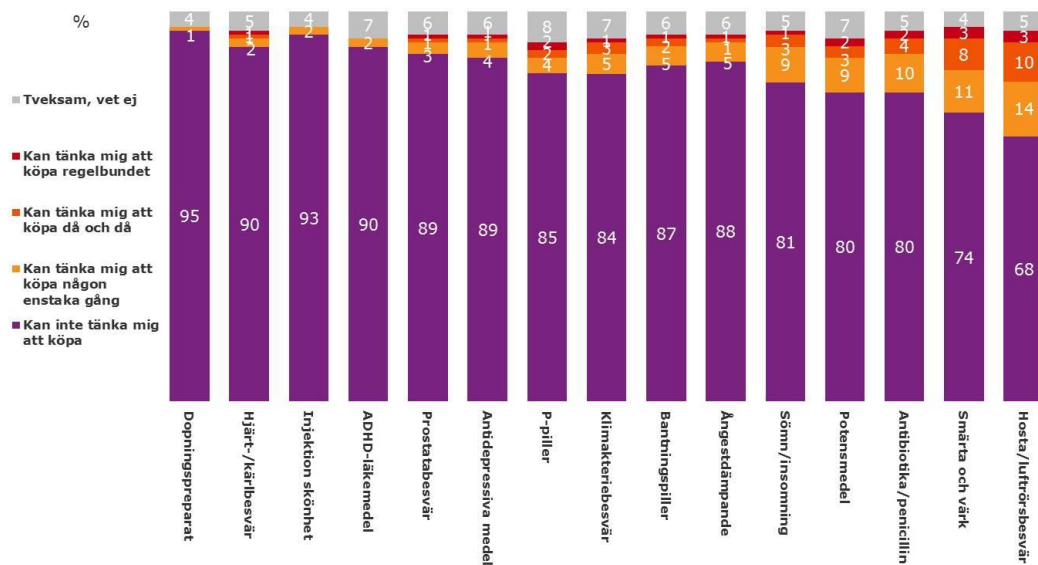

Diagram 2. Fråga: Kan du tänka dig att köpa följande typer av receptbelagda läkemedel på internet, utan recept från sjukvårds- eller tandvårdspersonal?

Nästan var tredje person (27 %) uppger att de kan tänka sig köpa receptbelagda läkemedel mot hosta/luftrörsbesvär utan recept.

Fler än var femte (22 %) uppger att de kan tänka sig köpa receptbelagda läkemedel mot smärta/ värk på internet utan recept. I denna läkemedelsgrupp är många av preparaten narkotikaklassade. Sömn- och insomningspreparat uppger 13 % att de kan tänka sig att köpa utan recept och även i denna läkemedelsgrupp finns många narkotikaklassade preparat (*diagram 2*).

Det är totalt sett lika vanligt att män uppger att de kan tänka sig att köpa receptbelagda läkemedel på internet utan recept som att kvinnor gör det.

Det är vanligare att yngre personer uppger att de kan tänka sig att köpa receptbelagda läkemedel på internet utan recept jämfört med äldre (*tabell 1*):

Tabell 1. Fråga: Kan du tänka dig att köpa följande typer av receptbelagda läkemedel på internet, utan recept från sjukvårds- eller tandvårdspersonal? Resultat kopplat till åldersgrupper.

Åldersgrupp	Andel som angett "kan tänka mig att köpa någon enstaka gång/ då och då/ regelbundet"
18-29 år	49 %
30-49 år	43 %
50-64 år	36 %
65+ år	31 %

Det är vanligare att personer bosatta i storstad uppger att de kan tänka sig att köpa receptbelagda läkemedel på internet utan recept jämfört med personer bosatta på mindre orter (*tabell 2*):

Tabell 2. Fråga: Kan du tänka dig att köpa följande typer av receptbelagda läkemedel på internet, utan recept från sjukvårds- eller tandvårdspersonal. Resultat kopplat till boendeort.

Bostadsort	Andel som angett ”kan tänka mig att köpa någon enstaka gång/ då och då/ regelbundet”
Stockholm, Göteborg eller Malmö	46 %
Ort med fler än 3000 invånare	40 %
Ort med färre än 3000 invånare	36 %

4.3. Inköpsställen för receptbelagda läkemedel

Fråga: Var kan du tänka dig köpa receptbelagda läkemedel?

Fråga: Tror du att det är vanligt att läkemedel som säljs på internet är förfalskade?

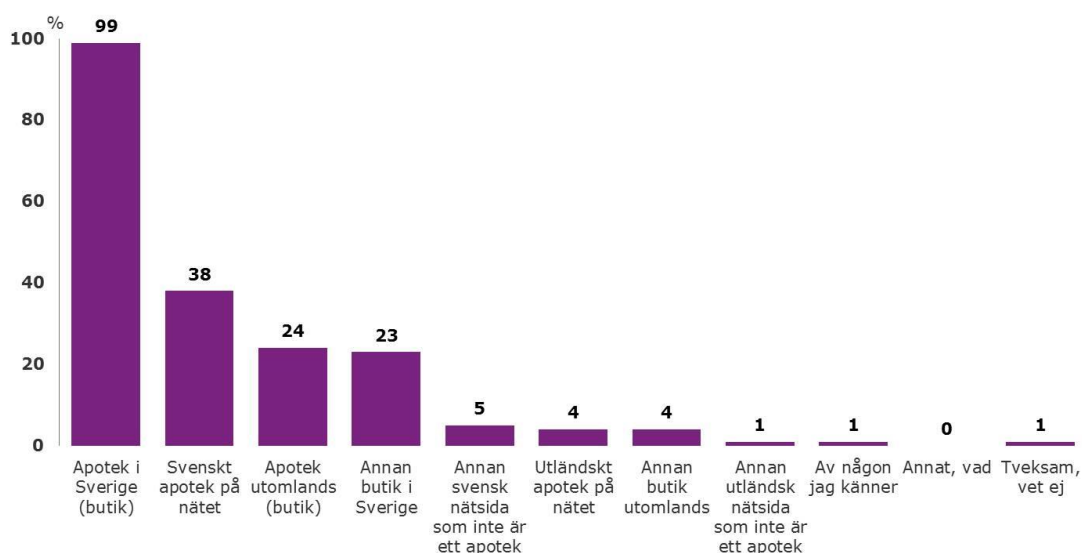

Diagram 3. Fråga: Var kan du tänka dig köpa receptbelagda läkemedel?

De tillfrågade uppger att de helst går till en apoteksbutik i Sverige för att köpa receptbelagda läkemedel. Därefter anges svenskt apotek på internet (*diagram 3*).

79 % tror att det i någon utsträckning är vanligt med försäljning av förfalskade läkemedel på internet. 2 % uppger att de inte alls tror att detta är vanligt. 19 % anger ”tveksam/ vet ej”. Personer som upplever att det inte är vanligt med förfalskade läkemedel som säljs på internet kan oftare tänka sig att köpa receptbelagda läkemedel från andra ställen än apoteksbutiker (*diagram 4*).

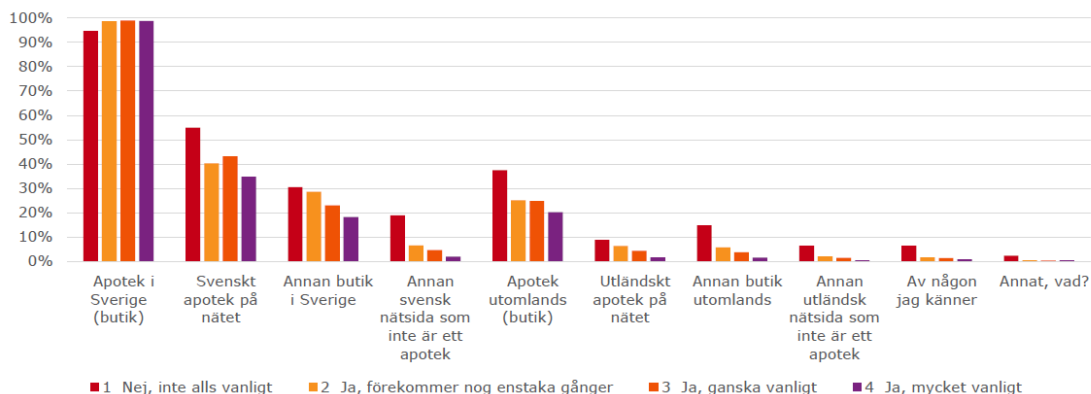

Diagram 4. Fråga ”Var kan du tänka dig att köpa receptbelagda läkemedel” kopplad till fråga ”Tror du att det är vanligt att läkemedel som säljs på internet är förfalskade?”

4.4. Anledningar till läkemedelsköp via internet

Fråga: Av vilket eller vilka skäl köpte du receptbelagda läkemedel på internet?

Anledningarna till köp av receptbelagda läkemedel via internet, oavsett om man har handlat med eller utan recept, är främst att det är enkelt och bekvämt (34 %), att det är billigare (18 %), samt att man kan vara anonym (16 %) (diagram 5).

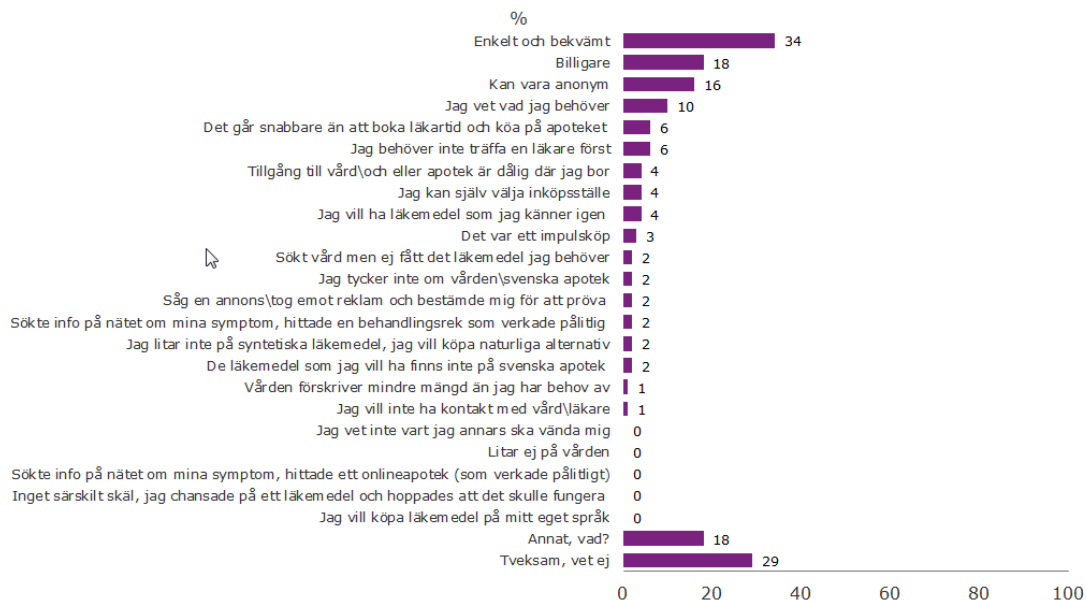

Diagram 5. Fråga: Av vilket eller vilka skäl köpte du receptbelagda läkemedel på internet?

4.5. Viktigt om man köper receptbelagda läkemedel på internet

Fråga: Vad är viktigt för dig om du köper receptbelagda läkemedel på internet?

De svarande uppger följande som viktigt vid köp av receptbelagda läkemedel på internet:

- att det framgår att sidan drivs av ett godkänt svenskt apotek (55 %)
- att sidan är svenskspråkig (35 %)
- att det är ett läkemedel man känner igen (26 %)
- att nätföretaget använder en välkänd betalningstjänst (21 %)

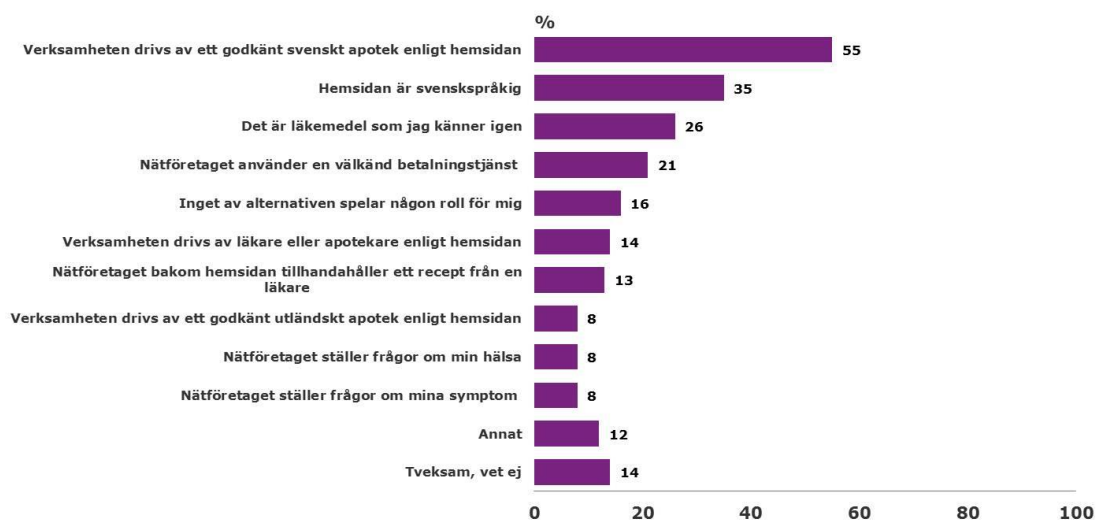

Diagram 6. Fråga: Vad är viktigt för dig om du köper receptbelagda läkemedel på internet?

4.6. Informationskällor om receptbelagda läkemedel som man köpt på internet

Vilken eller vilka informationskällor använde du för att ta reda på fakta om de receptbelagda läkemedel som du tidigare angav att du hade köpt på internet?

De informationskällor flest angivit att de använt för att ta reda på fakta om de receptbelagda läkemedel som man tidigare angivit att man köpt på internet var: för att ta reda på fakta om de receptbelagda läkemedel som man tidigare angivit att man köpt:

- FASS (28 %),
- 1177 Vårdguiden (22 %) samt
- personal på apotek (13 %).

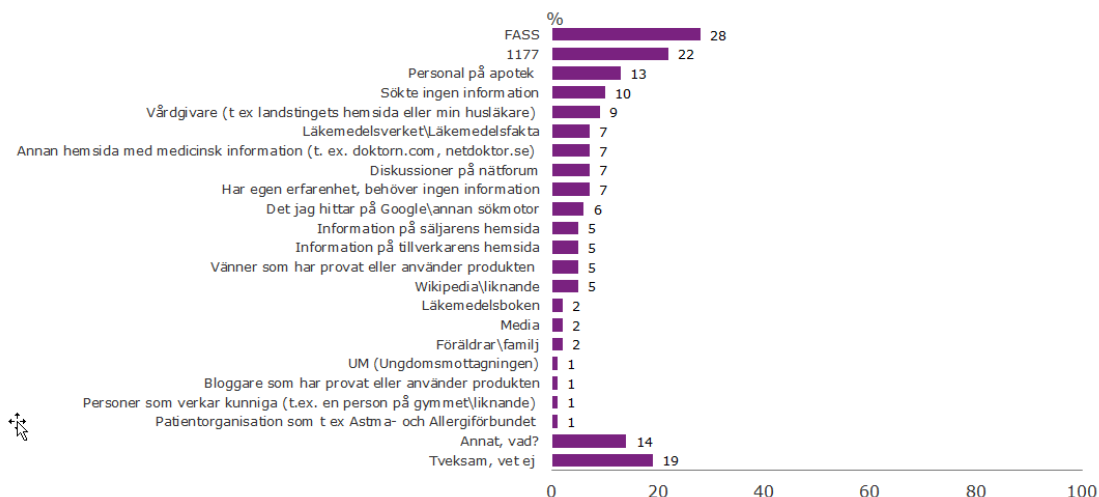

Diagram 7. Fråga: Vilken eller vilka informationskällor använde du för att ta reda på fakta om de receptbelagda läkemedel som du tidigare angav att du hade köpt på internet?

4.7. Kännedom om den svenska apotekssymbolen

Fråga: Känner du till följande symbol?

55 % uppger att de inte känner igen symbolen för apotek med tillstånd från Läkemedelsverket. 31 % uppger att de känner igen den. Resterande 14% uppger att de är tveksamma eller inte vet om de känner till symbolen.

Apotek med tillstånd av
Läkemedelsverket

Figur 1. Den nationella apotekssymbolen.

5. Diskussion

Undersökningen visar att det finns en stor andel som anger att de *kan tänka sig* att köpa receptbelagda läkemedel på internet, däribland narkotiska läkemedel, utan recept och läkarkontakt. Samtidigt så är de allra flesta medvetna om riskerna. Exempelvis uppger bara 2 % att de inte alls tror att det är vanligt att läkemedel som säljs på internet är förfalskade. I undersökningen fanns möjlighet för respondenterna att själva formulera vilka risker de ser med att handla receptbelagda läkemedel på internet i en öppen fråga. Många av de svarande uttrycker med enfaset att det är omöjligt att veta vad man får om man inte handlar läkemedel på internet på rätt sätt⁸.

En undersökning med över 15 000 vuxna personer som genomfördes 2013 visade att knappt 7 % av de svarande använt smärtstillande läkemedel utan läkares ordination och 2,8 % hade använt sömn- eller lugnande medel utan läkares ordination⁹. Läkemedlen kan komma från exempelvis familjemedlemmar och bekanta, men nätköp är också ett alternativ.

Läkemedelsverket har genomfört undersökningar om läkemedelsköp på internet i olika skala sedan 2007. Det finns stora likheter jämfört med tidigare undersökningar. Personer som är yngre, som är män, och som bor i storstad tenderar att vara mer benägna att handla läkemedel på internet och från andra källor än lagliga apoteksbutiker.

Internethandeln med läkemedel som bara just börjat 2007 har ökat år från och år sedan dess. Idag erbjuder samtliga apotekskedjor receptbelagda läkemedel via internet. Vi kan i denna studie se att handeln från andra källor ändå ser ut att vara begränsad. 1 % av de svarande uppger att man handlat receptbelagda läkemedel mot hosta, potensmedel och smärtläkemedel på internet utan recept. Potensmedel och narkotikaklassade smärtläkemedel är läkemedel som ofta privatimporteras till Sverige och återfinns i tullflödet¹⁰. Hosta är ett vanligt tillstånd som många känner igen och uppenbarligen kan tänka sig självmedicinera. De svarande har inte själva fritt angett vad de köpt, utan vi har frågat om specifika läkemedelsgrupper. Då man kan ha köpt receptbelagda läkemedel som man inte tyckt passat in i några av läkemedelsgrupperna kan siffrorna vara något högre.

5.1. Tolkningsutrymme och tillförlitlighet

Många uppger att man kan tänka sig att handla receptbelagda läkemedel från andra ställen än godkända apotek, vilket väcker frågor. Vet man skillnaden mellan apotek och butiker?

För den som svarar är begreppen krångliga att hålla isär: apotek, internetapotek, butik, läkemedel, receptbelagt, receptfritt. På senare år har många förändringar skett; dels

⁸ Resultaten redovisas inte i denna rapport.

⁹ ANDT-bruket och dess negativa konsekvenser i den svenska befolkningen, STAD-rapport 55, 2013.

¹⁰ "Stora mängder läkemedel privatimporteras", Läkemedelsverket, 2014-12-02

omregleringen av apoteksmarknaden, dels att vissa receptfria läkemedel numer säljs i vanliga butiker.

Att andelen som kan tänka sig att köpa receptbelagda läkemedel utan recept är väsentligt större än de som har handlat, kan påverkas av hur frågan har uppfattats. Vissa svar kan ange en *viljeinriktning*. Den svarande kan helt enkelt tycka att det vore enkelt och bra om vissa läkemedel som idag är receptbelagda vore receptfria.

De som svarat på undersökningen ingår i TNS SIFO:s webpanel. Även om gruppen kan sägas vara representativ utifrån faktorer som ålder och kön är det inte klarlagt om gruppen är representativ för befolkningen med avseende på benägenheten att handla läkemedel från osäkra källor.

Deltagarandelen i undersökningen var 42%. Några jämförelser mellan de som svarat och inte svarat på undersökningen har inte gjorts.

Lika många kvinnor som män uppger i undersökningen att de kan tänka sig att köpa någon produkt ur de uppräknade grupperna receptbelagda läkemedel. Kvinnor i Sverige hämtar totalt sett ut fler receptbelagda läkemedel än män¹¹. Detta bör beaktas vid tolkning av resultaten med avseende på kön.

5.2. Nätapotek som tillhandahåller recept

Det är också osäkert hur den svarande uppfattat vad som är att handla ”utan recept”. Idag finns det internetapotek i andra EU-länder som säljer receptbelagda läkemedel i samband med så kallad ”onlinekonsultation”, utan att det behöver vara i strid med gällande regler. Köparen får fylla i ett antal frågor om sin hälsa på internetsajten i samband med läkemedelsköpet och i paketet som sedan kommer hem i brevlådan följer det med ett recept utskrivet från internetapotekets läkare. Även i Sverige förekommer numer förskrivning av läkemedel på distans via internetsajter, även om Läkemedelsverket inte sett något samarbete mellan sådana förskrivare och godkända apotek.

Det är oklart hur vanligt förkommande ”onlinekonsultation” är och om företeelsen påverkat utfallet i undersökningen. Det går dock att konstatera att en ganska stor grupp (13 %) anger att det är viktigt för dem att nätapoteket också tillhandahåller receptet. I och med att det inte är lika många som tycker att det är viktigt att nätapoteket ställer frågor om hälsa och symtom (8 %) kan det betyda att alla inte tycker att det är så viktigt att en ”onlinekonsultation” sker med bibehållen hög kvalitet på läkarens arbetsinsats.

Undersökningen visar ändå en efterfrågan på praktiska nättjänster både vad gäller att köpa läkemedel men också vad gäller läkarkontakt. Vi kommer helt säkert se exempel på nya tjänster inom området i framtiden, tjänster som kan ha både nackdelar och fördelar för patientsäkerheten.

¹¹ Socialstyrelsen, statistikdatabas för läkemedel, <http://www.socialstyrelsen.se/statistik/statistikdatabas/lakemedel>, 2014 års statistik.

5.3. Målgrupper för kommunikation

Hur många som verkligen handlar receptbelagda läkemedel från andra håll än godkända apotek behöver följas noggrant även fortsättningsvis. 1 % uppger att de handlat potensmedel respektive läkemedel mot hosta och smärtläkemedel. Det motsvarar runt 20 svarande i undersökningen, men om verkligen 1 % av Sveriges befolkning handlat dessa läkemedel så motsvarar det nästan 100 000 personer för respektive grupp.

Tidigare undersökningar har föreslagit konsumenter av prestationshöjande medel, bantningsprodukter och sömnmedel/ lugnande medel som viktiga grupper att påverka. Detta stämmer ganska väl överens med resultaten i denna undersökning. Bland de grupper receptbelagda läkemedel som flest kan tänka sig köpa så finns preparat för behandling av värk, sömnproblem och ångest. Sådana preparat är ofta narkotikaklassade. Det finns en missbruksproblematik och målgruppen är svår att informera utan de har ett behov som behöver mötas inom vården.

Andra produktgrupper som många kan tänka sig handla på internet utan recept är potensmedel, antibiotika och bantningsmedel. Detta resultat återspeglar det utbud vi ser hos nätapotek som erbjuder receptbelagda läkemedel utan recept. Antibiotikan som säljs där är ofta antibiotika för behandling av könssjukdomar. Genom att köpa antibiotikan utan läkarkontakt uteblir förutom behandlingsuppföljning också smittspårning.

Att man i stor utsträckning kan tänka sig att handla receptbelagda läkemedel utan recept betonar vikten av att allmänheten fortlöpande behöver information både om hur man handlar rätt och om riskerna med att handla från osäkra källor. Det är bara 55 % som anger att det är viktigt för dem vid köp av receptbelagda läkemedel på internet att det framgår att hemsidan drivs av ett godkänt apotek. 23 % uppger att man kan tänka sig att handla receptbelagda läkemedel från andra butiker i Sverige än apotek. Resultaten tyder på att det för många är otydligt vilka skillnaderna mellan apotek och andra butiker är. Här har Läkemedelsverket, apoteksbranschen och övriga aktörer en viktig uppgift att öka förståelsen hos allmänheten.

Ett syfte med denna undersökning var att få mer information om de som är benägna för att handla läkemedel från osäkra källor, för att kunna målgruppsanpassa Läkemedelsverkets information. Yngre och boende i storstad är mer benägna att handla läkemedel från osäkra källor. Däremot kunde vi inte dra några slutsatser utifrån intressen, medievanor eller andra bakgrundsvariabler. Resultaten är inte entydiga så att de kan användas för att målgruppsanpassa information.

Bara genom att handla läkemedel från ett godkänt apotek, som uppvisar den nationella apotekssymbolen vet man att det läkemedel man får är rätt läkemedel med bra kvalitet. Undersökningen visar att det bara är 31 % som känner igen symbolen. Till sommaren 2015 lanseras en symbol som ska användas av alla apotek som erbjuder läkemedel via internet i hela EU. Det är viktigt att Läkemedelsverket i samverkan med andra aktörer arbetar för att information om symbolerna verkligen når konsumenterna.